

Uhuu! Uhuu!

Kirjutanud Ellen Randoja

Olen lapsest saadik elanud põlise mõisapargi kõrval, kus kasvas palju vanu õõnsaid pärnasid. Seal elutses mitu paari kodukakke. Neid pesitses ka vanades lagunenenud mõisahoonetes. Esimesteks kevade kuulutajateks olid ikka nemad. Huikama hakkasid nad juba veebruari kuus. Ega meie ümbruskonnas keegi neid kakkudeks kutsunud, ikka öökullideks. Kakkude vahel ei tehtud ka vahet. Kuna nad on öise eluviisiga, teatigi nendest vähe. Mõned kartsid lindude hääletut lendu, teised jälle öiseid huikaid.

Igal kevadel oli mul lapsena tore mäng. Õppisin täpselt jäljendama kakkude huikamist. Nad said minu peale väga pahaseks. Lendasid hulgakesi jõe kaldale kuuskede otsa ja muudkui uhuutasid mulle vastu. Ega kodukaku huiked pole ainult „uhuu“, seal on väga palju lühemaid, pikemaid, madalamaid ja kõrgemaid stroofe. „Uhuu“ on nagu refrään laulus, kõige sagedasem ja meelde jääv tugevuse pärast.

Küllap oli minu hääles siiski midagi võõrast või ohtlikku. Oli see tämber või hääle tugevus? Kui lõpetasin, lendasid kõik laiali. Samasugust käitumist märkasid ka kägude juures. Sügisel ei reageerinud mu häälele keegi. Kevadeti, mais nägin tihti pärna oksal istuvaid kakupoegi. Nagu imeilusad mänguasjad, kolme- või kahekesi tihedalt kõrvu istusid nad liikumatult. Äkki keerasid end puu poole ja kadusid üksteise järel õõnsusse.

Kord lapsena läksin sügisõhtul pimedas õue. Kuulsin väljalt viljarõukude juurest lapse nuttu. Jooksin kisaga tuppä: „Ema, ema, põllul nutab üks tita!“ Vanaema hakkas naerma: „pole seal mingi laps. Need on öökulli pojad, püüavad hiiri. Ma ei tahtnud uskuda. Nutt oli minu meelest liiga ehtne. Kas lind võib siis nutta?“

Aeg läks kiiresti. Suuremaks saades sain ka lindudest rohkem teada.

See oli aasta 1947, kui olin 18-aastane. Ühel kevad-suvisel ennelõunal kuulsin vareste ärevat kraaksumist pargi servas asuva poolkuiva kuuse ümber. Linnud kisasid, tõusid lendu, laskusid tagasi ja lärmasid kõvasti. Neid oli umbes 8-9 lindu. Sain aru, et seal peab suur vaenlane olema. Ega varesed pargis ei pesitsenud. Nad olid karjamaadel ja turbarabas. Lähemale minnes nägin kodukakku, kes hoidus küljega vastu puutüve. Varesed aina kraaksusid ja ründasid pikeerivate sööstudega. Olin seda varemgi näinud.

Ega ma ole kunagi päriselt osanud endale seletada vareste viha öökullide vastu. Üks öine, teine päevane lind. Mis tüliküsimus neil küll võiks olla? Kas lihtsalt kull või muud ohtu kehastav olend? Hakid nii kurjad ei ole. Karjuvad ka tükk aega, aga lõpetavad varsti ära ja lendavad laiali.

Mulle on vana-vanemate juttudest meelde jäänud, et varesed vannuvad ja on seepärast vanakurja linnud. Sõna „kurat“ olevat vareste käest õpitud. Varem polnud ise kuulnud. Nüüd siis nägin ja kuulsin. Suur vana vares istus oksal kaku lähedal ja kordas sügava bassiga: „Korrrad, korrrad, korrrad!“ Iga häälituse puhul kummardus ta ette poole ja nihkus kakule sammu võrra lähemale. See oli südamest tulev ähvardus, milles olid kõik hirmsad lubadused sees. Ühtlasi oli selles midagi väga naljakalt inimlikku. Niimoodi vannub vahel küll mõni eesti mees südamehäälga.

Teised varesed kraaksusid niisama, tõusid lendu, vahetasid kohta ja nihkusid lähemale. Kakk ajas suled kohevile, naksutas nokka ja kergitas kergelt tiibu. Siis häälitseis madalalt ja kähinal:

„Uuh, uh, uuh!“ Öökullile kujunes olukord kehvaks. Jooksin riidamaale, haarasin sealt paraja malaka. Puu juurde jõudes virutasin kõigest jõust vastu tüve. Varesed vakatasid. Tõstsin teiba õlale ja sihtisin tülinorijaid. Vares on tark lind. Vaikides, nagu käsu peale, tõusid kõik korraga õhku. Samas ka hargneti, igaüks ise suunas. Koguneti alles kaugemal ja lennati vaikselt häälitsedes minema.

Sõjaajast jäänuna oli pea igal poisikesel mingi püss ja varesed olid nende peamised jahilinnud. Sellest ka nende suur hirm sihtimise ees. Mine seda teivastki tea!

Vaatasin üles ja nägin, et kakk oli ennast vastu tüve surunud, püüdes jääda märkamatuks.

Silmadki olid pooleldi kinni. Püssist ei teadnud ta midagi, aga vaenlane olin talle siiski.

Olgugi, et olin maa peal, ei lennanud ega kraaksunud, aga ikkagi...

Lahkusin kiiresti kaugemale ja vaatasin sealt. Kohe tõusis ta lendu ja kadus pargipuude kaitsvasse varju. Küllap oli rahul, et riikad naabrid lahkusid.

Praeguseks on pargist jäänud vähe järele. Kodukakkude arvukuski on kahanenud 1-2-le paarile. Pesapaigad on vähenenud puude lõikamise ja mähmurdamise tulemusena. Võib olla teisigi põhjuseid, nagu põllumajanduses kasutatavad kemikaalid.

Alati, kui veebruaris kostab pargist veel reibas „uhuu“, tuleb naeratus suule. „Alles!“

Lisatud illustratsioonid: „Kodulävel“

„Tüliküsimus“

„Mänguasjad“

Jutustaja Anna Kuusk oli Ellen Randoja vanaema.

sündinud 1859 Saviuru talus Kudina vallas (praegu Palamuse vald) Tartumaal, surnud 1937, jutustanud 1936. aastal.

Vanarahva jutt öökullist.

Jutustanud Anna Kuusk

Kirja pannud mälu järgi ja jutustaja kõnemaneeeri kasutades Ellen Randoja.

Eks ükskord elanud üks eit, kes ei olnud rahul oma miniaga. Kaebas ikka pojale. Poeg aga ütles, et põle tal häda kedagi. Ei hakanud naisega ilmaaegu riidlema. Eks siis jälle hakanud eit soiguma ja ütlema: „No mis see minu elu on? Tuleks surm ja viiks mind ära!“

Nõnna ta rääkinud alailma.

Ühel päeval läinud eit rehealla ja vaadanud üles parsile.

Oi koledust, mis ta seal näinud!

Suurte silmadega ja kohevil sulgedega mütsak parsil ja lendab ligemale.

Eit ehmatanud koledasti: „Kes see muud on kui surm! Ise ma, rumal, kutsusin teise kohale.“

Pannud siis käed risti, vaadanud veel korra üles. „Surm neh!“ Palunud siis hõrdasti: „Sa suur Jumal, kui suured silmad! Sa kallid Jumal, kui karvased jalad! Võta poeg ja pojanaine, jätta mind vaest vanainimest elama!“ Ise taganenud uksest välja.

Oh, ei olnud seal kedagi surma, öökull oli rehealla lennanud. Võib-olla hiirile...vili ju.

Lisatud Ellen Randoja illustratsioon „Hirmul suured silmad“

Kodulärel. Mälestus Mai 1936.

Randafis

3.XI.2009.

Suburbanus
1947. Randolph.
2. XI 2003.
Maleskys
Mai

Isa tihitud manguasfääd -
ööksull. Kuusekääbi, kaks tirkku
tindipliatsiga silmad. Koik
mee lisas lapse fantaasia.
Näd olid väga elusad.

6.1.2009
E. Randaja

Simul suwed Ahmad.
Randaf 7
4x12009